

GEOGRAFICZNO-POLITYCZNY ATLAS POLSKI

POLSKA W ŚWIECIE WSPÓŁCZESNYM: PERSPEKTYWA 2022

TEMAT:
Pomnik w przestrzeni miejskiej

Czas realizacji:
90 minut

Scenariusz lekcji w liceum ogólnokształcącym i technikum
przeznaczony dla nauczycieli geografii, historii i wiedzy o społeczeństwie

Zakres rozszerzony (III i IV etap edukacyjny)

Opracowanie: dr Krzysztof Górny
Projekt graficzny: mgr Anna Andruszkiewicz

Opublikowano na podstawie pozytywnej opinii rzeczoznawcy prof. dr. hab. Jerzego Makowskiego

Kierownik projektu: prof. dr hab. Marcin Wojciech Solarz

1918 • 2018

Patronat Narodowy Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy
w Stulecie Odzyskania Niepodległości

Sfinansowano ze środków Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu
w ramach Programu Wieloletniego NIEPODLEGŁA na lata 2017–2022

Warszawa 2020

niepodległa

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

WYDZIAŁ GEOGRAFII
I STUDIÓW REGIONALNYCH
UNIwersytet WARSZAWSKI

ZAKŁAD GEOGRAFII
POLITYCZNEJ I HISTORYCZNEJ
WYDZIAŁ GEOGRAFII I STUDIÓW REGIONALNYCH
UNIwersytet WARSZAWSKI

SCENARIUSZ LEKCJI

Czas realizacji:
90 minut

Cele lekcji

Uczeń:

- ☑ rozumie znaczenie i funkcje pomnika w przestrzeni miasta,
- ☑ wskazuje pomniki znajdujące się w jego najbliższym sąsiedztwie i zna historię ich powstania,
- ☑ wyjaśnia symbolikę pomników znajdujących się w jego otoczeniu,
- ☑ jest spostrzegawczym obserwatorem przestrzeni miejskiej, dostrzega jej detale symboliczne i artystyczne,
- ☑ ocenia kompozycję przestrzeni, która otacza dany pomnik,
- ☑ wskazuje pomniki o treści politycznej,
- ☑ rozumie polityczne funkcje przestrzeni publicznej,
- ☑ zdaje sobie sprawę z interakcji pomiędzy polityką i przestrzenią publiczną,
- ☑ dostrzega znaczenie przestrzeni publicznej w budowaniu i zwalczaniu tożsamości narodowej, ideologii oraz poglądów politycznych,
- ☑ rozumie pojęcia przemocy symbolicznej oraz dekomunizacji,
- ☑ wskazuje przyczyny i następstwa procesu dekomunizacji przestrzeni publicznej polskich miast,
- ☑ rozumie potrzebę dekomunizacji przestrzeni publicznej,
- ☑ prowadzi obserwacje terenowe,
- ☑ poznaje metody badawcze stosowane w pracy terenowej przez geografa i rozumie znaczenie pracy w terenie dla geografii.

Metody pracy

- ☑ praca z planem/mapą,
- ☑ praca z raptularzem inwentaryzacyjnym,
- ☑ praca w grupach,
- ☑ praca z wykorzystaniem internetu,
- ☑ dyskusja na forum całej klasy.

Forma pracy

- ☑ praca w terenie w 2-osobowych grupach, zbiorowo w formie dyskusji.

Pomoce dydaktyczne

- ☑ M. W. Solarz (red.), 2018, „Geograficzno-polityczny atlas Polski. Polska w świecie współczesnym”, Warszawa;
- ☑ raptularz inwentaryzacyjny;
- ☑ strona FB atlasu:
<https://www.facebook.com/ATLAS2022UW>;
- ☑ strona WWW atlasu:
www.atlas2022.uw.edu.pl;
- ☑ Ustawa z dnia 1 kwietnia 2016 r. o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz pomniki, Dz. U. 2016, poz. 744, dostępna pod adresem: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20160000744>.

Przygotowanie do lekcji

- ☑ Lekcja będzie miała charakter terenowy i potrwa 90 min. Nauczyciel zapowiada uczniom zamiar przeprowadzenia lekcji poza murami szkoły, prosząc o odpowiednie przygotowanie się (zależne od pory roku i warunków atmosferycznych). Ponieważ lekcja będzie miała formę spaceru po okolicy, konieczne jest posiadanie właściwego obuwia przez uczniów. Każdy uczeń powinien zabrać ze sobą sztywną podkładkę do notowania oraz długopis lub ołówek. Nauczyciel przed lekcją określa teren badań (najbliższe sąsiedztwo) i opracowuje trasę wycieczki, informując uczniów o miejscu zbiórki, a także drukuje załączony do scenariusza lekcji raptularz terenowy (po jednym na parę) oraz plany (ew. mapy) obejmujące trasę planowanej wycieczki.

Przebieg lekcji

- ☑ Etap I: Wprowadzenie
 1. W miejscu zbiórki nauczyciel przedstawia plan przebiegu lekcji terenowej (opisany poniżej). Następnie dokonuje krótkiego wprowadzenia merytorycznego, w którym porusza kwestie

związane z rolą i funkcjami pomników w przestrzeni miast. Jeżeli na trasie wycieczki znajdowały się w przeszłości lub nadal znajdują się obiekty o treściach związanych z komunizmem, nauczyciel omawia kwestię dekomunizacji przestrzeni publicznych w Polsce po 1989 r., wskazując wpływ tzw. „ustawy dekomunizacyjnej” z 2016 r.

2. Nauczyciel dzieli uczniów na 2-osobowe zespoły, a następnie każdej parze rozdaje raptularze terenowe oraz plany (mapy) z trasą wycieczki. Każda grupa nanosi na plan miejsce startu planowanej marszruty oraz przygotowuje aparaty fotograficzne (najlepiej w telefonie z dostępem do internetu).

☑ Etap II: Realizacja tematu

3. Grupa rozpoczyna wycieczkę i podąża trasą wyznaczoną przez nauczyciela. Podstawowym warunkiem pomyślnego przebiegu lekcji jest, aby trasa przebiegła przez miejsca, w których znajdują się pomniki, tablice pamiątkowe lub inne formy upamiętnienia (np. przydrożne krzyże, pamiątkowe głazy).

4. W trakcie wycieczki uczniowie nanoszą jej przebieg na mapę, sporządzając przy tym odpowiednią legendę [(miejsce początkowe, przebieg trasy, napotkane pomniki i inne formy upamiętnienia, najlepiej w podziale na kategorie (pomniki, tablice pamiątkowe, inne formy upamiętnienia), przy użyciu metody sygnaturowej (sygnatury punktowej i liniowej)].

5. Przy każdym z mijanych obiektów grupa zatrzymuje się. Uczniowie wypełniają raptularz, opisując ich cechy oraz otoczenie. Nauczyciel pyta uczniów, czy wiedzą, co dane miejsce upamiętnia (jaką postać, wydarzenie itp.). Uczniowie korzystając z internetu w telefonach odczytują informacje o danym obiekcie upamiętnienia i notują je w raptularzach.

6. Każda grupa wybiera jeden pomnik na trasie wycieczki, do którego sporządza dwa rysunki sytuacyjne: od frontu pomnika „z lotu ptaka”. Oba powinny przedstawiać pomnik oraz jego

najbliższe otoczenie. Np. jeśli pomnik stoi na placu, uczniowie szkicują krajobraz z pomnikiem na pierwszym planie oraz tłem znajdującym się za pomnikiem. „Z lotu ptaka” uczniowie szkicują plan takiego placu oraz ulice i budynki tworzące pierzeje przy placu i ulicach.

7. Przy każdym z mijanych pomników i innych formach upamiętnienia każda grupa gromadzi dokumentację fotograficzną.

☑ Etap III: Podsumowanie

8. Po przejściu całej trasy wycieczki nauczyciel krótko podsumowuje przebieg lekcji oraz zadaje pracę domową. Polega ona na przygotowaniu posteru przedstawiającego wycieczkę lub jeden wybrany pomnik na trasie wycieczki (najlepiej ten sam, który stał się obiektem opatrzonym dwoma szkicami terenowymi). Na kolejnej lekcji klasa głosuje nad najlepszymi posterami, a wybrane z nich nauczyciel może wydrukować i umieścić na tablicach informacyjnych w klasie lub na szkolnych korytarzach.

Materiał dla nauczyciela

Literatura uzupełniająca (dla nauczyciela i uczniów) dotycząca poruszanego na lekcji zagadnienia:

- ☑ Czarnecka, D., 2015, „*Pomniki wdzięczności*” Armii Czerwonej w Polsce Ludowej i w III Rzeczypospolitej. Instytut Pamięci Narodowej. Komisja Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu.
- ☑ Grzesiuk-Olszewka, I., 1995, *Polska rzeźba pomnikowa w latach 1945–1995*. Wydawnictwo „Neriton”.
- ☑ Jacyno, M., 2016, *Przewodnik socjologiczny po Warszawie*. Warszawa: Oficyna Naukowa.
- ☑ Jałowiecki, B., & Sekuła, E. A., 2009, *Miejskie szlaki pamięci*. Studia Regionalne i Lokalne, 4(38), 5–20.
- ☑ Zieliński, J., 2020, *Plac*. Ekbin Studio PR.

RAPTULARZ INWENTARYZACJI POMNIKÓW I INNYCH OBIEKTÓW SYMBOLICZNYCH W PRZESTRZENI MIASTA

Data wykonania raptularza, Klasa

Autorzy raptularza i

Nr	Nazwa obiektu	Forma upamiętnienia					Lokalizacja				
		pomnik	tablica	głaz	krzyż	inna	plac	park	droga	budynek	inna
1.											
2.											
3.											
4.											
5.											
6.											
7.											
8.											
9.											

Nr	Treść upamiętnienia					Opis treści obiektu (np. krótki biogram upamiętnionej osoby, kontekst historyczny, interpretacja dzieła)
	postać	wydarzenie	organizacja	fikcja	inna	
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						
9.						

Nr pomnika wybranego do szkicu

Szkic pomnika i jego tła od frontu

Plan otoczenia pomnika „z lotu ptaka”